

Jolanta Gągorowska-Chudobska

Wczesnośredniowieczny skarb srebrny z Czerniejewa w zbiorach Muzeum Narodowego w Kielcach

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 28, 305-325

2013

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JOLANTA GAĞOROWSKA-CHUDOBSKA

WCZESNOŚREDNIOWIECZNY SKARB SREBRNY Z CZERNIEJEWĄ W ZBIORACH MUZEUM NARODOWEGO W KIELCACH

W zbiorach Działu Archeologii Muzeum Narodowego w Kielcach, wśród skarbów monet z okresu wpływów rzymskich i wczesnego średniowiecza, znajduje się niezwykle interesujący depozyt wczesnośredniowiecznych monet i ozdób srebrnych z Czerniejewa, w powiecie gnieźnieńskim. Jego losy są bardzo skomplikowane. Został on przekazany do Muzeum przez Janusza Kuczyńskiego, wcześniej pracownika tej instytucji, który otrzymał zabytki od Marii Mirskiej-Dąbrowskiej w 1980 roku, wraz z informacją o pochodzeniu depozytu. Według niej skarb został znaleziony w 1943 roku, na terenie byłego majątku rodu Skórzewskich, podczas prac kanalizacyjnych prowadzonych na polecenie administrującego majątkiem Niemca. Zabytki zakopane były w garnku glinianym, który miał zawierać dużą liczbę srebrnych ozdób i monet. Większość przedmiotów została rozebrana przez robotników. Tylko niewielką część udało się uratować i w niejasnych okolicznościach przechować do momentu przekazania depozytu Januszowi Kuczyńskiemu.

Skarb ten nie był dotychczas przedmiotem badań.

Katalog wchodzący w skład niniejszego opracowania zawiera informacje o wszystkich zabytkach wchodzących w skład skarbu, z uwzględnieniem cech typologicznych wyrobów, ich danych metrycznych, wagi oraz liczby i charakteru podziałów, które doprowadziły do końcowej, odnotowanej w skarbie formy zabytku.

ANALIZA TYPOLOGICZNA I CHRONOLOGICZNA ZESPOŁU

Skarb z Czerniejewa składa się z 41 srebrnych wyrobów. Tworzą go monety – 5, oraz ozdoby i półwytwory - 36.

Wśród monet mamy denar krzyżowy księcia Bertholda z mennicy w Ratzbonie z krzyżem z pojedynczymi kulkami w ramionach (3x1 kulka) datowany na lata 938-947. Druga moneta to nieczytelny duński półbrakteat wybity prawdopodobnie w mennicy w Hedeby, której datowanie jest utrudnione wskutek wytarcia powierzchni. Kolejny egzemplarz to moneta czeska typu bawarskiego III, zawierająca pod dachem kaplicy napis ONO lub ONC datowana od ok. 980 roku. Czwarty okaz to dirhem arabski, trudny do określenia oraz fragment monety całkowicie wytartej z dwoma otworkami. Nieliczne monety zachowane w omawianym skarbie oraz ich nieczytelność uniemożliwiają dokładną analizę monetarnej partii zespołu.

Część niemonetarną analizowanego skarbu reprezentują ozdoby (22 sztuki) zachowane w większości we fragmentach, chociaż niektóre, jak zausznice to prawie kompletnie zachowane okazy. Ponadto w tej partii depozytu jest 12 fragmentów drutów i sztabek.

W skład skarbu wchodzi fragment klamry do kolii. Jest to odcięte u nasady owalne uszko (Il. 1). Klamry, występujące parami, służyły do spinania kolii, składającej się z paciorków i zawieszek¹. Jedna z klamer w takim komplecie zaopatrzona była na końcu w uszko, druga w haczyk, drugi zaś koniec w obu przypadkach był rozcięty i zwinięty w masywne uszka, niekiedy o kilku zwojach. Klamry takie w większości pochodzą ze skarbów, a koncentrują się na Pomorzu i w Wielkopolsce oraz w mniejszym stopniu na Pomorzu Zaodrzańskim, nieliczne egzemplarze wystąpiły również w Danii, Szwecji i Norwegii². Hanna Kóčka-Krenz uważa, że ten sposób łączenia kolii można powiązać przede wszystkim z Wielkopolską i Pomorzem, choć sprawa pochodzenia wielu typów ozdób znanych niemal wyłącznie ze skarbów wzbudza dyskusje³.

Klamry tego typu występowały głównie w okresie od X wieku (Raduń, woj. zachodniopomorskie, Świątki, woj. lubuskie), poprzez schyłek X wieku i początek XI wieku (Rybice, woj. zachodniopomorskie, Kotowice, woj. dolnośląskie) po koniec XI wieku (Horniki, woj. pomorskie) aż do I. poł. XII wieku (Łążyn, woj. warmińsko-mazurskie)⁴.

W depozycie wystąpił jeden paciorek z kolii, zachowany we fragmencie (Il. 21). Należy do typu paciorków owalnych wykonanych z dwóch półkul srebrnej blachy łączonych w środku. Otwór omawianego okazu wzmocniony jest listewką i otoczony dziewięcioma zwojami prostego filigranu. Odtworzenie dekoracji na powierzchni paciorka jest niemożliwe wskutek fragmentarycznego stanu zachowania. Paciorki tego typu mają długą chronologię, pojawiają się już w skarbie z IX i I. poł. X wieku i używane są w ciągu X i XI wieku. Skarby w których odnotowano paciorki owalne, zostały odkryte na Pomorzu, Pomorzu Zaodrzańskim i w Wielkopolsce (Piaski Wielkie-Dramino, woj. zachodniopomorskie, Ochle, woj. wielkopolskie, Murczyn, woj. pomorsko-kujawskie)⁵. Są również znane z cmentarzysk datowanych od końca XI do początku XIII wieku, z których pochodzą ołowiane i brązowe naśladownictwa (Gruczno, Kałdus, woj. pomorsko-kujawskie)⁶. Paciorki metalowe noszono nanizane na sznury, po kilka lub kilkanaście sztuk samodzielnie, lub z paciorkami z innych surowców (szkła, gliny, bursztynu) czy razem z zawieszkami, rozdzielając je w koliach komponowanych z kilku wisiorów.

Zespół zawiera także fragment naramiennika lub bransolety. Oba te typy ozdób ramienia są na ogół traktowane przez badaczy łącznie, wobec niemożności dokładnego oddzielenia ich od siebie. Różni je bowiem, nie tyle sposób wykonania co rozmiary - kryterium na tyle nieprecyzyjne, aby można się nim posługiwać wiarygodnie. Z uwagi na częściowy stan zachowania niemożliwa jest jednoznaczna klasyfikacja omawianego okazu. Jest to krótki ułamek zakończenia w postaci pojedynczego drutu o zaokrąglonym końcu (Il. 16). Przypuszczalnie pochodzi z najprostszej formy naramiennika/bransolety-

¹ H. Kóčka-Krenz, *Biżuteria północno-zachodnio-słowiańska we wczesnym średniowieczu*, Poznań 1993, s. 103.

² H. Kóčka-Krenz, *Biżuteria...*, s. 104.

³ *Ibidem*, s. 143-157.

⁴ *Ibidem*, s. 104, zestawienie s. 262-265.

⁵ *Ibidem.*, s. 97, zestawienie s. 249-254.

⁶ *Ibidem*, s. 97, mapa 42.

ty wykonanej z pojedynczego drutu o przekroju okrągłym i ścienionych końcach. Ze względu na stan zachowania nie sposób wskazać konkretnego rodzaju naramiennika czy bransolety ani na jakiegokolwiek analogie w materiale z innych depozytów lub cmentarzysk. Wiadomo, że zarówno naramienniki jak i bransolety z okrągłego drutu występowały na obszarze północno-zachodnio-słowiańskim od XI do XIII wieku⁷.

Kolejną wyróżnioną grupę ozdób tworzą fragmenty dwóch naszyjników, ich zakończenia uformowane są w płytki, zdobione ornamentem wybijanym. Jeden okaz zachowany w całości, to podłużna romboidalna płytka oraz fragmenty 12 drutów okrągłych w przekroju i skręconych dookoła siebie parami, wklepanych jednym końcem w nasadę płytki (Il. 28). Na drugim końcu znajduje się masywny, esowato wygięty haczyk. Powierzchnię zdobi ornament „wilczych kłów” biegnących dwoma rzędami, wzdłuż jej bocznych krawędzi, z przylegającym do nich rzędem podwójnych koncentrycznie umieszczonych kółeczek wybijanych stempelkiem. Drugi okaz, to fragment romboidalnej płytki w kształcie wydłużonego trójkąta, także zakończonej z jednej strony wklepanymi w nią okrągłymi drutami (Il. 27). Zdobiony jest ornamentem wybijanym stempelkiem, w postaci rzędu kwadratów, biegnącego wzdłuż krawędzi oraz przylegającego do niego od strony wewnętrznej szeregu podwójnych, koncentrycznie umieszczonych kółeczek. Omawiane płytki pochodzą z naszyjników wykonanych ze skręconych kilku par drutów. Naszyjniki, licznie znajdowane w skarbach na terenie Słowiańszczyzny i Skandynawii były często tematem dyskusji wśród badaczy, zwłaszcza kwestia ich pochodzenia. Trudności z wyodrębnieniem typów naszyjników charakterystycznych dla poszczególnych obszarów wynikają z faktu, że były one wykonywane w podobny sposób, na ogół ze skręconych par drutów, o końcach sklepanych w płytki o podobnym kształcie. Według H. Kóčki-Krenz do wytworów północno-zachodnio-słowiańskich, których miejsca produkcji należy szukać na Pomorzu i w Wielkopolsce należą egzemplarze, posiadające na płytkach końcowych dekorację z wybijanych kółek łączonych z rytymi lub punktowymi liniami. Znane są one z licznych stanowisk, głównie skarbow datowanych na okres od końca X do początku XII wieku, a zdeponowanych na terenie Pomorza, Pomorza Zaodrzańskiego, Wielkopolski i Meklemburgii (Bogucino, woj. koszalińskie, Gwiazdów, woj. poznańskie, Kamieniec, woj. szczecińskie i Płocko, woj. słupskie)⁸.

Osiem zachowanych fragmentów drutów, o charakterze półwytworów do wyrobu ozdób, posiada przekrój okrągły. Dwa noszą ślady spiralnego wygięcia, wskazujące na to, że były pierwotnie skręcone z innym drutem (Il. 4, 12). Dwa egzemplarze splecione z dwóch drutów, w jednym wypadku uformowano w owalne kółko (Il. 2), w drugim na kształt litery U (Il. 5). Dwa inne są nieregularnie zwinięte (Il. 3, 13). Z pozostałych drutów jeden jest łukowato wygięty (Il. 10), drugi zgięty na kształt litery U (Il. 14). Omawiane zabytki nie tworzą jednorodnej grupy, niektóre z nich mogą pochodzić z ozdób, zwłaszcza plecionych, inne to prawdopodobnie półwytwory, które po dalszej obróbce mogły służyć do wyrobu różnych przedmiotów. Tego typu elementy są typowe dla skarbow z X i I. poł. XI wieku (Zalesie, Psary, Ochle, Dzierznica, woj. wielkopolskie)⁹.

⁷ Ibidem, s. 112.

⁸ Ibidem, s. 106, 107.

⁹ M. Dekówna, J. Reyman, S. Suchodolski, *Wczesnośredniowieczny skarb srebrny z Zalesia powiat Słupca*, t. II, Wrocław - Warszawa - Kraków - Gdańsk 1974, s. 131-132, tabl. XXIX-XXXII; J. Słaski, S. Tabaczyński, *Wczesnośredniowieczne skarby srebrne Wielkopolski*, Warszawa - Wrocław

Cztery fragmenty sztabek reprezentują trzy typy. Do jednego należy pręt o przekroju czworokąta powstały w wyniku kucia (Il. 7), do drugiego, ułamek mający formę sztabki o przekroju prostokątnym i ścienionych narożach (Il. 9). Trzecią grupę reprezentują dwa fragmenty o zaokrąglonej krawędzi bocznej (Il. 6, 8), które zostały prawdopodobnie odlane w specjalnych formach. Wytwory te posiadają różny zasięg występowania. Spotyka się je na terenie Polski, gdzie najbliższe analogie są znane m.in. ze skarbów: z Lublina-Czechowa (zdeponowanego pod koniec IX wieku) i ze Stojkowa, pow. Kołobrzeg (zakopanego po 1047 roku), na obszarze Niemiec, w Skandynawii, m.in. na Gotlandii, jak również na Rusi¹⁰. Na naszych ziemiach sztabki srebrne występują od poł. X do 2. poł. XI wieku. Zdaniem Ryszarda Kiersnowskiego są to przedmioty, które drogą odpowiedniego ich dzielenia, zmniejszania lub łączenia mogły nabierać wartości jednostek pieniężnych¹¹. W Polsce znamy je głównie w ułamkach, które powstawały w wyniku dzielenia większych egzemplarzy za pomocą dłuta lub siekiery. Sztabki posiadają często karby utworzone w czasie wykonywania podziałów. Przy dzieleniu nie zawsze pierwotne uderzenie siekiery natrafiało w miejsce pożądane; powstawały w ten sposób nacięcia. Mogą one także być efektem badania jakości kruszcu lub oznaczania wielkości ułamka.

W zespole najliczniej reprezentowane są kolczyki/zausznice (16 fragmentów) (Il. 11, 15, 17, 18, 20-27, 31-34). Jednym z typów, rejestrowanym w Czerniejowie, są zausznice półkoliste z zawieszkami na łańcuszkach, które dzieli się na dwie odmiany. Do pierwszej należą dwa okazy (Il. 30, 31). Są to zausznice składające się z kabłąka przymocowanego do półkolistej blaszki. Jedna z nich jest zdobiona filigranem i granulacją (Il. 30), druga dodatkowo ma ornament plastyczny, w postaci trzech guzków wytłoczonych od spodu (Il. 31). W otworkach wybitych wzdłuż dolnej krawędzi zawieszono są łańcuszki ze zginanych wpół osemkowatych ogniwek, łączonych co jedno ogniwko. Łańcuszki zakończone były zawieszkami, które niestety, nie zachowały się w przypadku omawianych zausznic. Odmiana ta znana jest niemal wyłącznie ze skarbów i datowana na X wiek (np. Psary, woj. wielkopolskie, Piaski Wielkie-Dramino, woj. zachodniopomorskie), a przede wszystkim na koniec X i cały XI wiek (np. Połczyn Zdrój, woj. zachodniopomorskie, Murczyn, woj. kujawsko-pomorskie, Pękanino, woj. zachodniopomorskie). Stanowiska z zausznicami półkolistymi na zawieszkach odmiany pierwszej rozprzeznione są przede wszystkim w Wielkopolsce, na Kujawach i w Polsce środkowej, wskazując na teren ich szczególnego użytkowania¹².

Drugą odmianę stanowią zausznice składające się z kabłąka, na którym osadzone są trzy ażurowe paciorki oraz ażurowy koszyczek z przymocowanymi do niego łańcuszkami zakończonymi owalnymi pustymi paciorkami z blachy. Należy do niej 10 egzemplarzy zachowanych w całości lub we fragmentach (Il. 15, 18, 22-25, 34-36). Zausznice tej odmiany najliczniej występują w Polsce, przy czym spotykane są tylko w zachodniej części jej terytorium i występują od poł. X do poł. XI wieku¹³. Nieco inny wariant tej odmiany, bardzo zbliżony formą do okazów z terenu Polski, stanowią dwa brązowe połączone kolczyki z grobu w Starej Kourimi. Pochodzą one z 1. poł. X wieku i są zna-

1959, s. 55, tabl. XX, s. 47, tabl. XVII, s. 19, tabl. V:2.

¹⁰ M. Dekówna, J. Reyman, S. Suchodolski, *Wczesnośredniowieczny skarb...*, op. cit., s. 128, 129.

¹¹ R. Kiersnowski, *Pieniądz kruszcowy w Polsce wczesnośredniowiecznej*, Warszawa 1960, s. 352.

¹² H. Kóčka-Krenz, *Biżuteria...*, s. 73.

¹³ M. Dekówna, J. Reyman, S. Suchodolski, *Wczesnośredniowieczny skarb...*, op. cit., s. 115-116.

leżyskiem unikalnym na tym obszarze, wiązany ze środowiskiem wielkomorawskim¹⁴. Obie odmiany są na ziemiach polskich chronologicznie zbieżne (poł. X do poł. XI wieku) i uważane są przez badaczy za produkt złotnictwa wielkopolsko-pomorskiego¹⁵.

W skarbie wystąpiły również fragmenty zausznicy typu Świątki, z którym łączymy egzemplarz zachowany prawie w całości oraz dwa fragmenty kabłąków (Il. 17, 32, 33). Wszystkie należą do odmiany drugiej - ozdobniejszej, której kabłąk z drutu i taśmy pokrytej skręconym drucikiem filigranowym zdobiony jest dodatkowo w dolnej części szerokim ażurowym pasmem uformowanego esowato filigranu, ograniczonym skręconym drucikiem¹⁶. Na jednym egzemplarzu zachowały się dwa paciorki umocowane w dolnej partii kabłąka po bokach oraz ażurowy koszyczek z filigranowych pętelek z granulką na pierścionku u dołu (Il. 32). Kolejny okaz posiada jeden paciorek z boku kabłąka oraz jeden umieszczony pośrodku poniżej kabłąka i zakończony ażurowym koszyczkiem (Il. 33). W trzecim przypadku zachował się tylko fragment dolnej części kabłąka (Il. 17). Paciorki wykonane są z dwóch blaszanych półkulek, łączonych w środku i dekorowanych granulacją z podwójnych rzędów ziarniny. Całe egzemplarze, jak i fragmenty omawianych kolczyków znane są niemal wyłącznie ze skarbów z obszaru całej Polski, choć większą ich koncentrację notuje się w Wielkopolsce zachodniej i południowej (np. Świątki I, woj. lubuskie, Jarocin, woj. wielkopolskie), zapewne były to ich tereny wyjściowe. Ich chronologia obejmuje okres od poł. X do końca XI wieku¹⁷.

Prawdopodobnie z zausznicy typu Świątki pochodzi paciorek wykonany z dwóch blaszanych półkulek łączonych w środku, dekorowanych granulacją z podwójnego rzędu ziarniny, w miejscu ich styku i pojedynczych rzędów trójkątów stykających się przy podstawach, umieszczonych na obu półkulach. Wokół otworów znajdują się pojedyncze rzędy granulek (Il. 26).

Elementem zausznicy nieokreślonego typu jest również fragment kabłąka wykonanego z cienkiego drutu o przekroju okrągłym (Il. 11).

Zausznice różnych typów były najładniejszą ozdobą kobiecej głowy. Wykonywane przede wszystkim ze srebra, rzadziej z brązu, znajdowane są przede wszystkim w skarbach, sporadycznie w pochówkach, co utrudnia odtworzenie sposobu ich noszenia. Przypuszcza się, że część z nich była noszona w uchu, jako kolczyki, na co wskazują detale ich budowy, część natomiast mocowano do opasek lub nakryć głowy, na co wskazuje znalezisko zausznicy z fragmentem opaski z cmentarzyska w Lubieniu, pow. Piotrków Trybunalski¹⁸.

W zespole z Czarniejewa wystąpił również fragment kaptorgi. Jest to plastyczna ozdoba przypominająca figurkę „konika” (Il. 19). Należy ona do jednego z dwóch rodzajów ornamentów plastycznych, jakie zdołały kaptorgi prostokątne¹⁹. Takie figurki umieszczane były w dwóch rzędach równoległych do dłuższego boku i rozdzielane pasmem blachy, zdobionym skręconym filigranem. Kaptorgi prostokątne są rejestrowane prawie wyłącznie w skarbach, w mniejszej ilości na cmentarzyskach, a pewną ich koncentrację można zanotować na terenie Wielkopolski i Polski Środkowej, nieco mniej

¹⁴ Ibidem, s. 116.

¹⁵ Ibidem, s. 115-116.

¹⁶ H. Kóčka-Krenz, *Biżuteria...*, op. cit., s. 66-67.

¹⁷ H. Kóčka-Krenz, *Biżuteria...*, s. 67, mapa 18.

¹⁸ E. i A. Wójcikowie, *Cmentarzysko wczesnośredniowieczne w Lubieniu, pow. Piotrków Trybunalski*, „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi”, Seria Archeologiczna, nr 20, s. 165 i 169.

¹⁹ M. Dekówna, J. Reyman, S. Suchodolski, *Wczesnośredniowieczny skarb...*, op. cit., s. 112.

stanowisk rozlokowanych jest na Pomorzu Zachodnim i w Meklemburgii. Przyjmuje się, że zaczęto je wytwarzać pod koniec IX wieku w postaci niezdobionych kapsułek z brązu, w okresie od X do XI wieku formowano je już powszechniej ze srebra, w różnych rodzajach dekoracji, sporadycznie były używane jeszcze w 1 poł. XIII wieku²⁰. Kaptorgi stanowiły rodzaj zawieszki kapsułkowej, noszonej na szyi. W literaturze toczy się spór o funkcję kaptorg. Obecnie większość badaczy skłania się ku stwierdzeniu, że ozdoby te były schowkami na amulety, które być może miały zapewniać ochronę i przynosić szczęście. Zapewne spełniały także funkcje reprezentacyjne i były wyróżnikiem pozycji społecznej, na cmentarzyskach występują przeważnie w grobach bogato wyposażonych gdzie kaptorgi pełniły rolę centralnej zawieszki w koliach, złożonych ze srebrnych, szklanych i bursztynowych paciorków²¹.

Ostatni okaz w omawianym depozycie to fragment blaszki zdobionej granulacją i filigranem (Il. 20), który ze względu na fragmentaryczny stan zachowania uniemożliwia zaklasyfikowanie go do określonego typu wyrobów.

CHRONOLOGIA DEPOZYTU

Nieliczne monety znalezione w omawianym czernichowskim skarbie uniemożliwiają, na ich podstawie, ściśle datowanie tego zespołu. Denar krzyżowy księcia Betholda wskazuje na przynajmniej 1. poł. X wieku. Datowaniu temu w ogólnych zarysach odpowiada chronologia zabytków stanowiących przedmiot niniejszej pracy. W skład omawianej części depozytu wchodzi pięć okazów, zachowanych prawie w całości, oraz 19 fragmentów różnych zabytków. Oprócz jednego egzemplarza pozostałe przedmioty można było powiązać z różnymi typami wytworów i określić ich chronologię. Przeważająca liczba reprezentuje te kategorie wytworów, których czas występowania mieści się między końcem IX a poł. XI wieku, pozostałe mają szersze ramy chronologiczne i datowane są na okres od końca IX, lub 2. poł. X wieku, do początku lub poł. XII wieku. W pierwszej grupie chronologicznej mieszczą się zausznice półkoliste z zawieszkami na łańcuszkach i zausznice typu Świątki, których czas najliczniejszego występowania, na naszych ziemiach, przypada na okres od poł. X do poł. XI wieku. Ponadto w tej grupie znajdują się ozdoby, których czas masowego występowania przypada na ostatnią ćwierć lub koniec IX - do X wieku, jak paciorki owalne oraz przedmioty, które były używane w ciągu XI - po początek XII wieku, jak naszyjniki ze skręconych kilku par drutów czy bransolety/naramienniki z okrągłego drutu. Biorąc pod uwagę najmłodsze okazy wydaje się, że czas ukrycia skarbu powinno określić się mniej więcej na przełomie X i XI wieku, lub sam początek XI wieku, co nie wyklucza, że został zakopany nieco później. Trzeba bowiem pamiętać, że skarb, w obecnym swym składzie, stanowi tylko część depozytu pierwotnie ukrytego i nie można ustalić, czy w zagubionej jego partii nie było monet i ozdób, które dokładniej określałyby chronologię skarbu.

CHARAKTER SKARBU

Na podstawie zachowanego materiału możemy stwierdzić, że skład i charakter depozytu z Czerniejowa jest typowy dla skarbow 1 grupy wg podziału R. Jakimowicza i znaj-

²⁰ H. Kóčka-Krenz, *Biżuteria...*, op. cit., s. 84-86, mapa 34.

²¹ A. Szyber, *Kaptorgi. Przykład sztuki wczesnośredniowiecznego złotnictwa*, Alma Mater, 1999, s. 283-285.

duje liczne analogie wśród tego rodzaju zespołów z ziem polskich, takich jak skarby znalezione w Zalesiu, pow. Słupca i Kąpieli, pow. Gniezno. Wśród ozdób przeważają typy zachodniosłowiańskie, takie jak zausznice półkoliste z zawieszkami na łańcuszkach czy zausznice typu Świątki. Waga skarbu wynosi obecnie 73,5 g. Pierwotnie z pewnością była większa - co jest dziś niemożliwe do odtworzenia. Ze względu na fragmentaryczny stan zachowania trudno określić jego znaczenie wśród depozytów wczesnośredniowiecznych odkrytych w Polsce. Fakt wystąpienia w skarbie monet i ozdób pochodzenia obcego, oraz licznych bogatych przedmiotów produkcji miejscowej przemawiałby za przypuszczeniem, że należałoby go wiązać z zamożnym przedstawicielem należącym do klasy feudalnej. Skarby wczesnośredniowieczne północno-zachodniej Słowiańszczyzny - tezauryzując kruszec srebrny w postaci monet, ozdób i złomu, stanowiły odbicie funkcji ekonomicznych kruszcza, i w nie mniejszym stopniu są świadectwem funkcji społecznej kruszcza w monarchiach wczesnofeudalnych, przejawiającej się w manifestowaniu bogactwa jej elit. Manifestacja ta polegała nie tyle na samym posiadaniu kruszcza, ile na jego okazywaniu, m.in. przez noszenie wytworzonych z niego ozdób. Ozdoby także składały się na specyfikę ubioru zachodniosłowiańskiego, pozwalając wyróżnić go wśród innych grup ludności europejskiej. Dotyczy to m.in. ozdób głowy w postaci kabłączków skroniowych i zausznic, które nie były znane np. w Skandynawii.

KATALOG

Kat. 1, il. 1 *Uszko klamry do kolii*

dł. 1,25 cm
szer. uszka 0,65 cm
szer. blaszki 0,7 cm
waga 0,31 g
MNKi/A/5684/1

Owalne płaskie uszko z zakończenia klamry do kolii; u nasady zachowany niewielki odcinek blaszki. Przedmiot używany w wyniku złamania; w miejscu podziału falisty.

Kat. 2, il. 2 *Dwa druty skręcone wokół siebie*

0,9x2,2 cm
śred. drutu 0,1 cm
waga 1,36 g
MNKi/A/5684/2

Fragment skręconych wokół siebie okrągłych w przekroju drutów - splot dosyć równy, ścisły. Fragment uzyskany w wyniku dwóch poprzecznych cięć i złamania, uformowany w owal.

Kat. 3, il. 3 *Fragment srebrnego drutu*

1x1,9 cm
śred. 0,15 cm
waga 2,47 g

MNKi/A/5684/3

Drut dość gruby, nieregularnie skręcony, okrągły w przekroju; uzyskany w wyniku nacięcia i złamań; na powierzchni kilka nacięć.

Kat. 4, il. 4 Fragment srebrnego drutu

dł. 2,7 cm

śred. 0,2 cm

waga 0,95 g

MNKi/A/4

Drut okrągły w przekroju, uzyskany w wyniku cięcia i złamania; spiralnie wygięty; na powierzchni kilka nacięć.

Kat. 5, il. 5 Dwa srebrne druty skręcone wokół siebie

1x1,6 cm

śred. drutu 0,1 cm

waga 1,35 g

MNKi/A/5684/5

Fragment skręconych wokół siebie dwóch okrągłych w przekroju drutów - splot częściowo regularny, częściowo rozgięty. Uformowany na kształt litery U; uzyskany w wyniku dwóch poprzecznych złamań.

Kat. 6, il. 6 Fragment srebrnej sztabki

dł. 1 cm

szer. 0,6-0,7 cm

największa grub. 0,7 cm

waga 2,99 g

MNKi/A/5684/6

Sztabka o przekroju owalno-nieregularnym, z nacięciami - korbami na powierzchni, uzyskanymi w wyniku trzech podziałów, dwóch poprzecznych i podłużnego (w dwóch przypadkach cięcie i złamanie).

Kat. 7, il. 7 Fragment srebrnej sztabki

dł. 0,8 cm

przekrój 0,35x0,35 cm

waga 1,12 g

MNKi/A/5684/7

Sztabka, pręt o przekroju czworokątnym, o zaokrąglonych krawędziach; uzyskanych w wyniku dwóch podziałów - w miejscu najpierw naciętym, a później złamanym; drobne nacięcia na krawędziach.

Kat. 8, il. 8 Fragment srebrnej sztabki

dł. 1,2 cm
 szer. 1,1 cm
 grub. 0,35 cm
 waga 4,23 g
 MNKi/A/5684/8

Sztabka o przekroju prostokątnym, o zaokrąglonym boku. Uzyskany w wyniku dwóch poprzecznych podziałów, z poprzecznym wcięciem - karbem na ścianie; wyraźne uszkodzenie na jednej z krawędzi powstałe w trakcie użytkowania. Górna powierzchnia nierówna.

Kat. 9, il. 9 Fragment srebrnej sztabki

dł. 1,9 cm
 szer. 0,6 cm
 grub. 0,45 cm
 waga 4,81 g
 MNKi/A/5684/9

Podłużna sztabka o przekroju prostokątnym, ze ściętymi narożnikami; pośrodku głębokie poprzeczne nacięcie przygotowujące do przełamania sztabki; fragment uzyskany w wyniku dwóch podziałów - głębokie nacięcie i złamanie. Na dolnej powierzchni liczne zarysowania.

Kat. 10, il. 10 Fragment srebrnego drutu

dł. 2,5 cm
 śred. 0,3 cm
 waga 2,45 g
 MNKi/A/5684/10

Pojedynczy drut, dość gruby, o przekroju okrągłym, spiralnie wygięty, uzyskany w wyniku dwóch podziałów, nacięcia i złamania.

Kat. 11, il. 11 Fragment kabłąka zausznicy

dł. 6,3 cm
 śred. 0,1 cm
 waga 0,58 g
 MNKi/A/5684/11

Fragment kabłąka zausznicy wykonanego z cienkiego drutu o przekroju okrągłym. Uzyskany w wyniku dwóch podziałów.

Kat. 12, il. 12 Fragment srebrnego drutu

dł. 2,7 cm
 śred. 0,3 cm
 waga 2,43 g
 MNKi/A/5684/12

Fragment pojedynczego, dość grubego drutu o przekroju okrągłym, spiralnie wygiętego. Uzyskany w wyniku dwóch podziałów, nacięcia i przełamania.

Kat. 13, il. 13 Fragment srebrnego drutu

0,7x0,9 cm
 śred. 0,18 cm
 waga 1,55 g
 MNKi/A/5684/13

Fragment drutu wygiętego i skręconego, okrągłego w przekroju, przy jednym końcu znacznie cieńszego. Uzyskany w wyniku nacięcia i przełamania.

Kat. 14, il. 14 Fragment srebrnego drutu

dł. 6 cm
 śred. 0,25 cm
 waga 2,49 g
 MNKi/A/5684/14

Fragment dość grubego drutu okrągłego w przekroju, zgięty na kształt litery U. Uzyskany w wyniku dwóch cięć, przy jednym końcu nacięcie ukośne.

**Kat. 15, il. 15 Łańcuszek zausznicy półkolistej z zawieszka-
mi na łańcuszkach**

dł. 2,2 cm
 śred. ogniwek ok. 0,3x0,2 cm
 waga 0,25 g
 MNKi/A/5684/15

Fragment zausznicy półkolistej z zawieszka-
kami na łańcuszkach w postaci łańcuszka wykonanego z bardzo cienkiego drucika, zwijanego w dwuczęściowe pętelki wchodzące w siebie. Każda pętelka została zrobiona z jednego kawałka drucika, zalutowanego na końcach. Przedmiot oddzielony w dwóch miejscach przez rozerwanie ogniwek łańcuszka.

Kat. 16, il. 16 Fragment bransolety/ naramiennika

dł. zachowana 2,8 cm
 największa śred. 0,25 cm

waga 0,17 g
MNKi/A/5684/16

Fragment otwartej bransolety/ naramiennika z zakończeniem z pojedynczego zwężającego się pręta o przekroju okrągłym.

Kat. 17, il. 17 *Fragment zausznicy typu Świętki*

dł. 1,5 cm
szer. 0,6 cm
waga 0,67 g
MNKi/A/5684/17

Mały fragment łukowato wygiętej listewki od zausznicy, z przylutowanymi czterema skręconymi drucikami, zdobionej wężykowato zwiniętym drucikiem, z widocznym na jej końcu ułamkiem blaszki i obrączki z podwójnej granulowanej linii.

Kat. 18, il. 18 *Fragment zausznicy półkolistej z zawieszkami na łańcuszkach*

dł. 3 cm
śred. ogniwek łańcuszka ok. 0,3x0,2 cm
waga 0,28 g
MNKi/A/5684/18

Fragment zausznicy półkolistej z zawieszkami na łańcuszkach, w postaci łańcuszka wykonanego z bardzo cienkiego drucika, zwiżanego w dwuczęściowe pętelki wchodzące w siebie. Każda pętelka została zrobiona z jednego kawałka drucika, zalutowanego na końcach. Przedmiot oddzielony w dwóch miejscach przez rozerwanie ogniwek łańcuszka. Ogniwka łańcuszka zniekształcone.

Kat. 19, il. 19 *Fragment kaptorgi*

dł. 1,2 cm
szer. 0,5 cm
grub. 0,30 cm
waga 0,26 g
MNKi/A/5684/19

Fragment kaptorgi, w postaci plastycznej ozdoby przypominającej figurkę „konika”, wykonanej z dwóch odpowiednio wyciętych i uformowanych blaszek, których krawędzie schodzą się na „grzbiecie” figurki i na jej stronie spodniej. W miejscu, gdzie znajduje się czubek główki „konika” przechodzi prostopadła listewka zwinięta rurkowato na obu swych końcach. Powierzchnia przedmiotu zgnieciona.

Kat. 20, il. 20 *Fragment nieokreślonej ozdoby*

0,9x1 cm
grub. 0,2 cm
waga 0,29 g
MNKi/A/5684/20

Fragment ozdoby z cienkiej blachy zdobionej jednostronnie granulacją (być może zawieszki) - zachowane cztery trójkąty złożone z 10 granulek, wzdłuż krawędzi rząd granulek oraz filigranowy drucik. Uzyskany w wyniku dwóch podziałów.

Kat. 21, il. 21 *Fragment paciorka*

wys. 1,2 cm
szer. 1,3 cm
śred. otworu 0,3 cm
waga 0,74 g
MNKi/A/5684/21

Fragment paciorka owalnego z zachowanym otworem do nawlekania, zdobionego dookoła dziewięcioma cienkimi liniami z filigranowego drucika. Otwór wzmocniony jest pierścieniem z drutu. Uzyskany w wyniku kilku podziałów. Fragment mocno zgnieciony.

Kat. 22, il. 22 *Fragment zausznicy półkolistej z zawieszkami na łańcuszkach*

dł. 6 cm
śred. łańcuszka 0,5 cm
waga 0,75 g
MNKi/A/5684/22

Fragment zausznicy półkolistej z zawieszkami na łańcuszkach, w postaci łańcuszka wykonanego z bardzo cienkiego drucika, zwijanego w dwuczęściowe pętelki wchodzące w siebie. Każda pętelka została zrobiona z jednego kawałka drucika, zalutowanego na końcach. Przedmiot oddzielony w dwóch miejscach przez rozerwanie ogniwek łańcuszka.

Kat. 23, il. 23 *Paciorek z zausznicy półkolistej z zawieszkami na łańcuszkach*

wys. 0,9 cm
śred. 0,7 cm
waga 0,19 g
MNKi/A/5684/23

Owalny pusty paciorek z uszkiem i podłużnym wycięciem, w dolnej partii wykonany z dwóch półkul zluźwionych ze sobą.

Kat. 24, il. 24 *Fragment zausznicy półkolistej z zawieszka-
mi na łańcuszkach*

dł. łańcuszka 3,4 cm
 śred. łańcuszka ok. 0,5 cm
 wys. paciorka 0,7 cm
 śred. paciorka 0,9 cm
 waga 0,69 g
 MNKi/A/5684/24

Zawieszka w postaci owalnego pustego paciorka z uszkiem, do którego doczepiony jest łańcuszek wykonany z bardzo cienkiego drucika, zwijanego w dwuczęściowe pętelki wchodzące w siebie. Każda pętelka została zrobiona z jednego kawałka drucika, zalutowanego na końcach. Paciorek zgnieciony. Przedmiot oddzielony w jednym miejscu przez rozerwanie ogniłka łańcuszka.

Kat. 25, il. 25 *Fragment zausznicy półkolistej z zawieszka-
mi na łańcuszkach*

dł. łańcuszka 2,5 cm
 śred. łańcuszka 0,3x0,3 cm
 wys. paciorka 0,7 cm
 śred. paciorka 0,6 cm
 waga 0,54 g
 MNKi/A/5684/25

Zawieszka w postaci owalnego pustego paciorka z podłużnym wycięciem w dolnej partii, z uszkiem do którego doczepiony jest fragment łańcuszka wykonanego z bardzo cienkiego drucika, zwijanego w pojedyncze pętelki wchodzące w siebie. Każda pętelka została zrobiona z jednego kawałka drucika, zalutowanego na końcach. Przedmiot oddzielony w jednym miejscu przez rozerwanie ogniłka łańcuszka.

Kat. 26, il. 26 *Paciorek od zausznicy typu Świątki*

wys. 1,1 cm
 śred. 1,1 cm
 waga 0,87 g
 MNKi/A/5684/26

Paciorek uformowany z dwóch blaszanych półkul łączonych w środku, dekorowany granulacją w postaci podwójnego rzędu ziarniny w miejscu styku półkul i pojedynczych rzędów trójkątów, stykających się przy podstawach, umieszczonych na obu półkulach. Wokół otworów znajdują się pojedyncze rzędy granulek.

Kat. 27, il. 27 Fragment klamry naszyjnika

dł. 2,3 cm
 największa szer. 0,9 cm
 grub. 0,8 mm
 waga 1,63 g
 MNKi/A/5684/27

Wykonany z grubej blaszki, kształtu romboidalnego, zdobionej jednostronnie ornamentem wybijanym w postaci pojedynczego rzędu podwójnych kółek i pojedynczego rzędu punktów wzdłuż każdej krawędzi.

Kat. 28, il. 28 Klamra naszyjnika

dł. 6 cm
 największa szer. 1,15 cm
 grub. 0,1 cm
 waga 5,71 g
 MNKi/A/5684/28

Kształt wydłużonego rombu, z jednym końcem zwiniętym w esowate uszko; przy drugim końcu zachowany fragment naszyjnika uwity z 12 okrągłych w przekroju drutów, skręconych dookoła siebie parami i zwiniętych wokół wspólnej osi i rozklepanych w ciekłą blaszkę. Płytką zdobioną jest ornamentem wybijanym - podwójny rząd odcisków stempekowych (trójkątnych) oraz pojedynczego rzędu podwójnych. Uzyskany w wyniku złamania.

Kat. 29, il. 29 Zausznica półkolista z zawieszkami na łańcuszkach

śred. kabłąka 1,7x2,3 cm
 wys. blaszki 0,9 cm
 śred. otworków 0,15x0,2 cm
 waga 1,09 g
 MNKi/A/5684/29

Zbudowana z kolistego drucianego kabłąka o jednym końcu zwężonym i prosto uciętym, drugim zaś rozklepanym i zwiniętym w oczko. Jego dolna połowa jest płasko młotkowana i zabudowana półkolistą blaszką, sięgającą do ok. połowy wysokości. Górna prosta krawędź blaszki wzmocniona jest pasemkiem skręconego filigranu. Dolna krawędź blaszki też jest obwiedziona pojedynczym skręconym filigranem. Środkową partię półkolistej blaszki wypełnia dekoracja w postaci przylutowanego filigranu skręconego w dwa pierścienki. W dolnej partii półkolistej blaszki uformowane są dwa otworki, wybite w blaszce. W otworkach zawieszono

były łańcuszki ze zginanych wpół ósemkowatych ogniwek (zachowały się dwa ogniwka jednego łańcuszka).

Kat. 30, il. 30 Zausznica półkolista z zawieszkami na łańcuszkach

śred. kabłąka 2,3x2,7 cm
 wys. blaszki 1,1 cm
 śred. otworków 0,1 cm
 dł. łańcuszków 1,4 do 2,3 cm
 śred. ogniwek łańcuszka 0,3x0,3 cm
 wys. guzków 0,4 cm
 waga 2,65 g
 MNKi/A/5684/30

Zbudowana z kolistego drucianego kabłąka o jednym końcu zwężonym i uciętym prosto, drugim zaś rozklepanym i zwiniełym w oczko. Jego dolna połowa jest płasko młotkowana i zabudowana półkolistą blaszką, wychodzącą nieco poza kabłąk, a sięgającą do ok. połowy wysokości. Górna, prosta krawędź wzmocniona jest pasemkiem podwójnego skręconego filigranu. Poniżej występuje pasemko prostego drucika wygiętego zygzakowato i pasemko podwójnego skręconego filigranu. Dolna krawędź blaszki też jest obwiedziona pojedynczym skręconym filigranem. Środkową partię półkolistej blaszki wypełnia dekoracja w postaci trzech guzków wytłoczonych od spodu i przylutowanych do blaszki. W dolnej partii półkolistej blaszki uformowanych jest pięć otworków wybitych w blaszce. W otworkach tych zawieszono są łańcuszki ze zginanych wpół ósemkowatych ogniwek (zachowały się fragmenty czterech łańcuszków, w piątym otworze tkwi tylko kóleczek, do którego był przymocowany łańcuszek).

Kat. 31, il. 31 Zausznica półkolista z zawieszkami na łańcuszkach

śred. zewn. kabłąka 2,8x4 cm
 szer. kabłąka z taśmy 0,25 cm
 śred. kabłąka z drutu 0,15 cm
 wys. paciorków ok. 0,8 cm
 śred. paciorków ok. 0,7 cm
 zachowana wys. koszyczka 0,5 cm
 śred. koszyczka 0,8 cm
 waga 3,23 g
 MNKi/A/5684/31

Kabłąk kolisty o jednym końcu prosto uciętym, drugim zamkniętym paciorkiem z otworem do wprowadzenia końca

kaśląka. Górna część kaśląka wykonana jest z kolistego gładkiego drutu, w dolnej części drut rozklepany jest w pasemko wykładane trzema rzędami skręconych filigranów. W dolnej partii pasemka przylutowane jest pasmo ażurowe z płasko młotkowanego filigranu, wygiętego w pętliki ograniczone od dołu skręconym filigranem. Do kaśląka przylutowane są trzy ażurowe paciorki: dwa po bokach, jedno pionowo w środku, powyżej kaśląka. Zbudowane są z dwóch półkul uformowanych z filigranowych pętelek z gładkich drucików. Połówki paciorka połączone są lutowaniem. Górny paciorek zwieńczony jest pętelką z wystającego tu trzpienia. Paciorki mają otwory wzmocnione pierścionkiem z drutu, dolne pierścionki zdobione są granulkami. Trzpień wychodzący ze środkowego paciorka połączony jest z fragmentem ażurowego koszyczka przymocowanego do dolnej części kaśląka, wykonanego z filigranowych pętelek z gładkich drucików i obwiedzionych rzędem skręconego filigranu. Brak częściowo filigranu w dolnej partii kaśląka. Jeden paciorek posiada tylko jedną półkulę.

Kat. 32, il. 32 Zausznica typu Świątki

dł. całkowita 5,8 cm
 śred. kaśląka 3,5x4,5 cm
 wys. dolnej części kaśląka 0,5 cm
 wys. paciorka 0,9 cm
 śred. paciorka 0,9 cm
 wys. ażurowego paciorka 0,7 cm
 śred. ażurowego paciorka 0,8 cm
 waga 4,38 g
 MNKi/A/5684/32

Zausznica wykonana z otwartego kolistego kaśląka z umocowanymi w dolnej partii czterema paciorkami - dwoma po bokach i dwoma pionowo w środku - powyżej i poniżej kaśląka. Kaśląk w górnej partii wygięty jest z okrągłego drutu, w dolnej drut jest rozklepany w pasemko wykładane trzema rzędami skręconych filigranów. Niżej przylutowane jest pasmo ażurowe z płasko młotkowanego filigranu, wygiętego w pętelki, ograniczone skręconym filigranem. Do kaśląka przylutowane są paciorki: dwa środkowe nanizane są dodatkowo na trzpień z pasemka srebra, dolny paciorek zamyka ażurowy koszyczek z filigranowych pętelek z granulką na pierścionku u dołu. Paciorki uformowane są z dwóch blaszanych półkul łączonych w środku, dekorowanych granulacją z pojedynczego rzędu ziarniny, w miejscu styku półkul i podwójnych rzędów granulek na pozostałej powierzchni. Miejsca lutowania paciorków do kaśląka zamaskowane są

ziarniną ułożoną w dookolne rzędy, niestarannie położoną, bezładną. W jeden z bocznych paciorków wsuwano koniec górnej partii kabłąka. Brak dwóch środkowych paciorków; zausznica w paru miejscach zgnieciona.

Kat. 33, il. 33 *Fragment zausznicy typu Świętki*

dł. całkowita 4,4 cm
 śred. kabłąka 3,5x4,5 cm
 wys. dolnej części kabłąka 0,5 cm
 wys. paciorka 0,9 cm
 śred. paciorka 0,9 cm
 wys. ażurowego paciorka 0,7 cm
 śred. ażurowego paciorka 0,8 cm
 waga 3,51 g
 MNKi/A/5684/33

Zausznica zbudowana z otwartego kolistego kabłąka z umocowanymi w dolnej partii czterema paciorkami - dwoma po bokach, a dwoma pionowo w środku - powyżej i poniżej kabłąka. Kabłąk w górnej partii wygięty jest z okrągłego drutu, w dolnej drut jest rozklepany z pasemko wykładane trzema rzędami skręconych filigranów. Niżej przylutowane jest pasmo ażurowe z płasko młotkowanego filigranu wygiętego w pętliki, ograniczone skręconym filigranem. Do kabłąka przylutowane są paciorki - dwa środkowe nanizane na trzpień z pasemka srebra, dolny paciorek zamyka ażurowy koszyczek z filigranowych pętelek z granulką na pierścionku u dołu. Paciorki uformowane są z dwóch blaszanych półkulek łączonych w środku, dekorowanych granulacją z pojedynczego rzędu ziarniny, w miejscu styku półkulek i podwójnych rzędów granulek na pozostałej powierzchni. Miejsca lutowania paciorków do kabłąka zamaskowane są ziarniną w dookolnych rzędach, niestarannie położone, bezładne. W jeden z bocznych paciorków wsuwano koniec górnej partii kabłąka. Brak górnej partii kabłąka, jednego bocznego i jednego środkowego paciorka, pozostałe dwa paciorki częściowo uszkodzone.

Kat. 34, il. 34 *Zausznica półkolista z zawieszkami na łańcuszkach*

dł. całkowita 7,7 cm
 śred. kabłąka 2,3x2,5 cm
 szer. kabłąka z taśmy 0,25 cm
 śred. kabłąka z drutu 0,15 cm
 dł. zawieszek ok. 4,2 cm
 dł. łańcuszków ok. 3,5 cm
 wys. paciorka z blachy 0,8 cm

śred. paciorka z blachy ok. 0,9 cm
 wymiary ażurowych paciorków 0,5x0,7 cm
 wys. koszyczka 1 cm
 waga 3,33 g
 MNKi/A/5684/34

Zausznica wykonana jest z kolistego drucianego kabłąka o jednym końcu uciętym prosto. W dolnej części kabłąk jest rozklepany w wąską taśmę i wyłożony trzema pasmami skręconego filigranu. Od górnej części taśma jest oddzielona dwiema ażurowymi kuleczkami. Trzecia kuleczka znajduje się pośrodku kabłąka i połączona jest z wisiorom za pomocą uchwytów. Wisior składa się z trzech łańcuszków wykonanych z bardzo cienkiego drucika, zwijanego w dwuczęściowe pętelki wchodzące w siebie. Każda pętelka została zrobiona z jednego kawałka drucika, zalutowanego na końcach. Łańcuszki przymocowane są do cylindrycznego ażurowego koszyczka i są zakończone dętkami wykonanymi z cienkiej blachy, lutowanymi w połowie długości. Koszyczek ma postać walca zbudowanego z pasm zygzakowato wygiętych drucików między skręconymi filigranowymi drucikami. Koszyczek zgnieciony, brak dwóch dętek.

Kat. 35, il. 35 Zausznica półkolista z zawieszkami na łańcuszkach

dł. całkowita 8,3 cm
 śred. kabłąka 2,3x2,6 cm
 szer. kabłąka z taśmy 0,25 cm
 śred. kabłąka z drutu 0,15 cm
 dł. zawieszek ok. 4,5 cm
 dł. łańcuszków ok. 3,6 cm
 wym. paciorków z blachy 1x0,9 cm
 wym. paciorków ażurowych 0,5x0,6 cm
 wys. koszyczka 1,1 cm
 waga 3,95 g
 MNKi/A/5684/35

Zausznica zbudowana z kolistego drucianego kabłąka, o jednym końcu uciętym prosto. W dolnej części kabłąk jest rozklepany w wąską taśmę i wyłożony trzema pasmami skręconego filigranu. Od górnej części taśma oddzielona jest dwiema ażurowymi kuleczkami. Trzecia kuleczka znajduje się pośrodku kabłąka i połączona jest z wisiorom za pomocą uchwytów. Wisior ma trzy łańcuszki wykonane z bardzo cienkiego drucika, zwijanego w dwuczęściowe pętelki wchodzące w siebie. Każda pętelka została zrobiona z jednego kawałka drucika, zalutowanego na końcach..

Łańcuszki przymocowane są do cylindrycznego ażurowego koszyczka i są zakończone dętkami wykonanymi z cienkiej blachy lutowanymi w połowie długości. Koszyczek ma postać walca zbudowanego z pasm zygzakowato wygiętych drucików między skręconymi filigranowymi drucikami. Kabłąk nieco zniekształcony.

Kat. 36, il. 36 Zausznica półkolista z zawieszkami na łańcuszkach

dł. całkowita 8 cm
 śred. kabłąka 2,3x2,6 cm
 szer. kabłąka z taśmy 0,25 cm
 śred. kabłąka z drutu 0,15 cm
 dł. zawieszek ok. 4,5 cm
 dł. łańcuszków ok. 3,6 cm
 wym. paciorków z blachy 1x0,9 cm
 wym. paciorków ażurowych 0,5x0,6 cm
 wys. koszyczka 1 cm
 waga 4,29 g
 MNKi/A/5684/36

Zawieszka zbudowana jest z kolistego drucianego kabłąka, o jednym końcu uciętym prosto. W dolnej części kabłąk jest rozklepany w wąską taśmę i wyłożony trzema pasmami skręconego filigranu. Od górnej części taśma jest oddzielona dwiema ażurowymi kuleczkami. Trzecia kuleczka znajduje się pośrodku kabłąka i połączona jest z wisiosem za pomocą uchwytyw. Wisior składa się z czterech łańcuszków ze zginanych wpół ósemkowatych ogniwek, łączonych co drugie ogniwo. Łańcuszki przymocowane są do cylindrycznego koszyczka i są zakończone dętkami wykonanymi z cienkiej blachy, lutowanymi w połowie długości. Koszyczek ma postać walca zbudowanego z pasm zygzakowato wygiętych drucików między skręconymi filigranowymi drucikami. Koszyczek zgnieciony, jedna zawieszka zachowana w postaci fragmentu łańcuszka; trzy dętki zgniecione; ogniwo jednego łańcuszka zniekształcone.

Kat. 37, il. 37 i 38 Fragment monety

0,8x0,9x1,4 cm
 waga 0,50 g
 MNKi/A/5684/37

Trapezowaty fragment nieczytelnej monety. Zachowane obrzeże z dwoma otworkami. Powstały w wyniku trzech podziałów.

Kat. 38, il. 39 i 40 Denar czeski typu bawarskiego

śred. 1,8 cm

waga 0,81 g

Denar czeski typu bawarskiego III - krzyż - kaplica. Awers: w obwódce krzyż z rozszerzonymi końcami ramion, w trzech kątach kulki, w jednym strzałka, napis w otoku nieczytelny. Rewers: portal kaplicy, wewnątrz (wstecznie) napis ONO; napis w otoku nieczytelny. Złamany na pół.

Kat. 39, il. 41 i 42 Półbrakteat duński

0,8x1,2x1 cm

waga 0,07 g

Fragment nieczytelnej monety. Prawdopodobnie półbrakteat duński. Mennica w Hedeby(?). Fragment ok. ¼.

Kat. 40, il. 43 i 44 Denar krzyżowy

1,5x1,6 cm

waga 0,82 g

Denar krzyżowy (Dannenberg typ 1054), ks. Berthold (938-947), mennica w Ratzbonie. Awers: krzyż prosty, w kątach ramion pojedyncze kulki, wokół obwódka perłkowa z napisem [...]NΛCI[...]. Rewers: kaplica, napis pośrodku OS[...], napis w otoku nieczytelny. Fragment ok. ½.

Kat. 41, il. 45 i 46 Dirhem arabski

śred. 2,3 cm

waga 2,07 g

Fragment monety arabskiej, nieokreślonej. Fragment ok. 2/3.

EARLY MEDIAEVAL HOARD FROM CZERNIEJEWO,
GNEZNO COUNTY

The paper is a scientific description of a hoard containing silver ornaments and coins. The deposit was accidentally discovered in Czerniejewo in 1943. Most of it was lost. The preserved part was donated by Janusz Kuczyński in 2010.

The catalogue includes information about all metal artifacts of the deposit. Among them there are parts of two types of earrings, like Świątki type and semicircular earrings with pendants on chains, necklace and earring beads, bracelets/armlets as well as necklaces. The coins and the ornaments underwent typological and chronological analyses. Also the analyses of various forms of destruction of the artifacts were conducted. The question of chronology of the hoard from Czerniejewo was considered, the trove being dated at the second half of the 10th century or a little earlier. It is difficult to reconstruct the size of the complete deposit, because only a small part of it was preserved. By comparing it with other similar deposits in Poland we can say that it might have been a much bigger hoard including numerous coins and ornaments. The final part of the article is devoted to the interpretation of the character of the hoard. It belongs to typical early mediaeval silver treasures found in the area of Poland, especially in its western part, and contains mainly North-West-Slavonic ornaments like Świątki type earrings and semicircular earrings with pendants on chains. It might have been a possession of a rich representative of the feudal society.

Jolanta Gagorowska-Chudobska